

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 22 juni 2016

Mål nr

B 5276-14

KLAGANDE

WE

Ombud och offentlig försvarare: Advokat PS

MOTPART

Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

SAKEN

Utvidgat förverkande

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Hovrätten för Västra Sveriges dom 2014-10-06 i mål B 1737-14

DOMSLUT

Högsta domstolen fastställer hovrättens domslut såvitt avser förverkande av beslagtagna kontanter.

PS ska få ersättning av allmänna medel för försvaret av WE i Högsta domstolen med 8 073 kr. Av beloppet avser 6 458 kr arbete och 1 615 kr mervärdesskatt. Staten ska svara för kostnaden.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN M.M.

WE har i överklagandet yrkat ändring i ansvarsdelen såvitt gäller åtalspunkten 3. Han har vidare yrkat att Högsta domstolen ska upphäva förverkandet av i beslag tagna 7 900 kr.

Högsta domstolen har meddelat prövningstillstånd endast i frågan om förverkande av de i beslag tagna kontanterna. I övriga delar står hovrättens avgörande fast.

Riksåklagaren har motsatt sig att hovrättens dom ändras.

DOMSKÄL

Bakgrund och frågan i målet

1. WE har av hovrätten dömts för narkotikabrott enligt 1 § narkotikastrafflagen (1968:64), dels den 1 oktober 2013 bestående i förvärv i huvudsakligt överlåtelsesyfte och innehav av drygt 6,7 kg kat, dels den 18 oktober samma år bestående i innehav av drygt 2,8 kg kat. Påföljden för dessa brott samt brukande av falsk urkund och olovlig körning har bestämts till fängelse i tre månader. Dessutom har hovrätten bifallit åklagarens yrkande om att 7 900 kr i sedlar, som WE hade på sig när han greps den 1 oktober 2013, ska förklaras förverkade.

2. Målet i Högsta domstolen avser frågan om det finns förutsättningar för förverkande av sedlarna enligt bestämmelsen om s.k. utvidgat förverkande i 36 kap. 1 b § brottsbalken.

Den rättsliga regleringen

3. Regeln i 36 kap. 1 b § första stycket brottsbalken om utvidgat förverkande innebär att om någon döms för ett brott som är av beskaffenhet att kunna ge utbyte och för vilket är föreskrivet fängelse i sex år eller mer, så kan – om inte utbyte av det brott som domen avser förklaras förverkat (1 §) – förverkande ske av egendom hos bl.a. gärningsmannen. Förutsättningen är att det framstår som klart mera sannolikt att egendomen utgör utbyte av brottslig verksamhet än att så inte är fallet. I stället för egendomen får dess värde förklaras förverkat.

4. Utvidgat förverkande kan komma i fråga även om brottet inte är så allvarligt som anges i bestämmelsens första stycke. Har brottet varit av beskaffenhet att kunna ge utbyte gäller nämligen första stycket också om någon döms för vissa i andra stycket särskilt angivna brottstyper, bl.a. narkotikabrott enligt 1 § narkotikastrafflagen. Utvidgat förverkande får enligt fjärde stycket inte beslutas om det är oskäligt.

5. Regleringen om utvidgat förverkande infördes år 2008 som en del av det svenska genomförandet av artikel 3 i det s.k. förverkanderambeslutet (rådets rambeslut 2005/212/RIF om förverkande av vinning, hjälpmedel och egendom som härrör från brott, EUT L 68, 15.3.2005, s. 49). Syftet med rambeslutets artikel 3 är framför allt att komma åt de ekonomiska vinster som görs inom ramen för organiserad brottslighet. Rambeslutet är av minimikaraktär, vilket innebär att medlemsstaterna är skyldiga att införa bestämmelser som minst motsvarar den reglering som anges i rambeslutet.

6. Den svenska regleringen går utöver vad rambeslutet kräver, bl.a. när det gäller vilka brott som ska kunna utlösa ett förverkande och vilken nivå på beviskravet som ska gälla. Detta motiverades med att det borde skapas så goda förutsättningar som möjligt för att förverkande av utbyte av brottslig verksamhet skulle bli ett användbart och verkningsfullt redskap i kampen mot allvarlig vinningsbrottslighet (se prop. 2007/08:68 s. 52). När det gäller narkotikabrott angavs i förarbetena att sådana brott många gånger begås i vinningssyfte och att brottslighet som består i överlåtelse eller förvärv i överlåtelssyfte av narkotika till sin karaktär är sådan att den kan ge utbyte (se a. prop. s. 57, 60 och 94). Något krav på att det i det enskilda fallet ska vara fråga om organiserad brottslighet har alltså inte ställts upp.

Utbyte av brottslig verksamhet

7. Utvidgat förverkande förutsätter ett begånget brott. Det begångna brottet läggs till grund för antagande om inblandning i också annan vinstbringande kriminalitet. I förarbetena talas det om att ett utvidgat förverkande utgör en reaktion på det förverkandeutlösande brottet. Det kan emellertid inte förstås så, att ett sådant förverkande är en del av straffmätningen. Utvidgat förverkande får inte användas för att skärpa påföljden. Och om ett förverkande på grund av omständigheterna framstår som särskilt ingripande ska detta främst beaktas inom ramen för den oskälighetsbedömning som ska göras (se p. 13). Det utesluter dock inte att det i vissa fall kan finnas anledning att i mildrande riktning beakta följderna av ett förverkande vid straffmätningen (jfr 29 kap. 5 § första stycket 8 brottsbalken).

8. Eftersom prövningen av förverkandefrågan inte syftar till att utreda eller fastställa skuld, utan till att dra in vinster från en inte närmare preciserad brottslig verksamhet, behöver åklagaren inte ange eller bevisa från vilket eller

vilka enskilda brott som egendomen härrör eller på annat sätt precisera vad den brottsliga verksamheten har bestått i. Det krävs inte heller att den som döms för det förverkandeutlösande brottet själv har varit delaktig i eller ens haft kännedom om den brottsliga verksamheten. (Se a. prop. s. 50, 63 och 95.)

9. I förarbetena anges följande beträffande beviskravet. Sambandet mellan egendomen och den brottsliga verksamheten behöver inte styrkas fullt ut. Det räcker att det framstår som klart mera sannolikt att egendomen utgör utbyte av brottslig verksamhet än att så inte är fallet. Av detta följer dels att åklagarens påstående måste vara sannolikt i sig, dels att sannolikheten för påståendet på ett tydligt sätt ska överträffa sannolikheten för att det förhåller sig på motsatt sätt. Av särskild betydelse för bedömningen kan vara egendomens beskaffenhet och de omständigheter under vilka den har påträffats samt hur detta förhåller sig till vederbörandes personliga och ekonomiska förhållanden. Som exempel anges att man hos någon som saknar förvärvsinkomst anträffar dyra kapitalvaror eller lyxartiklar eller att en opåkallat stor summa pengar förvaras i en bostad eller lokal. (Se a. prop. s. 95 f.)

10. Förverkande är en särskild rättsverkan av brott. I princip gäller att en domstol har att självmant pröva frågor om förverkande hos en åtalad (se t.ex. prop. 1981/82:142 s. 56 f.). Mot den bakgrunden kan domstolen vid bedömningen av om åklagaren har uppfyllt beviskravet för att egendomen härrör från brottslig verksamhet pröva även sådana förklaringar till innehavet som inte har framförts av den åtalade.

Hos vem får förverkande ske?

11. Enligt 36 kap. 5 a § första stycket 1 brottsbalken får utvidgat förverkande ske hos gärningsmannen eller annan som har medverkat till det brott som

förverkandet grundas på. Under vissa förutsättningar kan förverkande ske även hos förvärvare av egendomen (5 a § första stycket 2 och 3).

12. En förverkandeförklaring mot en person kan bara avse den rätt som han eller hon har, och särskild rätt till förverkad egendom består om inte även den särskilda rätten förklaras förverkad (36 kap. 5 b § första stycket brottsbalken). Bevisbördan när det gäller rätten till egendomen ligger på åklagaren och på denna punkt föreskrivs inte någon lättnad i beviskravet. Det får emellertid antas att omständigheter som är av betydelse för bedömningen av om egendomen utgör utbyte av brottslig verksamhet i många fall kan vara av betydelse även för att avgöra vem som äger egendomen. Om en person bär egendom, såsom kontanter, på sig är detta en omständighet som starkt talar för att personen är ägare till egendomen (jfr 4 kap. 18 § utsökningsbalken).

Bedömningen av om ett förverkande är oskäligt

13. Utvidgat förverkande får inte beslutas om det är oskäligt. I förarbetena anges som exempel på omständigheter som bör beaktas att den som förverkandet gäller samtidigt åläggs eller har ålagts annan betalningsskyldighet med koppling till brottsligheten eller egendomen. Det pekas i sammanhanget även på att förverkandeformen inte är begränsad till något lägsta belopp. Vidare nämns fall när straffvärdet av det utlösande brottet är lågt och när åtgärden i förening med påföljden blir en alltför kraftig reaktion på brottsligheten. Även risken för överförverkande, dvs. att förverkandet omfattar mer än det som utgjort den totala vinsten av brottet, kan vägas in vid bedömningen av om förverkande är oskäligt. (Prop. 2007/08:68 s. 77 och 97.)

14. När det gäller betydelsen av att straffvärdet av det utlösande brottet är lågt finns det dock anledning att tillägga, att vid ett förverkande som endast innebär ett ianspråktagande av utbyte av brottslig verksamhet och som sker

hos gärningsmannen, bör detta i allmänhet inte få någon betydelse för oskälighetsbedömningen.

Bedömningen i detta fall

15. WE greps när han den 1 oktober 2013 var på väg i bil från Göteborg till Borås. I en resväska i bilen hade han drygt 6,7 kg kat och i en innerficka i sin rock hade han 54 st. 100-kronorssedlar och 5 st. 500-kronorssedlar. I domstolarna har WE uppgett att han innehade pengarna för sin sons räkning för inköp av en bil. Sonen har vid förhör i hovrätten bekräftat uppgiften och berättat att han tagit ut sedlarna i en bankomat. Han har dock inte kunnat ange sedlarnas valörer. I samband med gripandet lämnade WE andra uppgifter om sedlarnas ursprung. Omständigheterna är sådana att det får anses utrett att sedlarna tillhörde WE.

16. WE saknade enligt egen uppgift inkomster vid den aktuella tiden. Det är fråga om en större mängd sedlar, huvudsakligen 100-kronorssedlar, och i relation till WEs ekonomiska förhållanden är beloppet betydande. Samtidigt med sedlarna transporterade WEs kat med kort hållbarhet. Mot den nu angivna bakgrunden framstår det som klart mera sannolikt att sedlarna till större delen utgör utbyte från brottslig verksamhet än att så inte är fallet.

17. Det kan visserligen vid förverkande av kontanta medel många gånger anses sannolikt att åtminstone ett visst belopp härrör från annat än brottslig verksamhet. I detta fall talar emellertid WE egna uppgifter om sin ekonomi, i förening med sedlarnas beskaffenhet, mot att ens någon del av de pengar han bar på sig hade annat ursprung än brottslig verksamhet.

18. Frågan är då om ett förverkande kan anses oskäligt. Det rör sig om ett sakförverkande, där slutsatsen – visserligen med ett lågt ställt beviskrav – är

att den aktuella egendomen i sin helhet härrör från WEs brottsliga verksamhet. Utredningen ger vid handen att någon risk för överförverkande inte föreligger. Att brottet har lågt straffvärde saknar i detta fall betydelse. Inte heller i övrigt ger utredningen stöd för att ett förverkande skulle vara oskäligt.

19. Som domstolarna har funnit ska yrkandet om förverkande av sedlarna därför bifallas.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Stefan Lindskog, Ella Nyström (referent), Kerstin Calissendorff, Anders Eka och Sten Andersson
Föredragande justitiesekreterare: Lars Brandt